

KÜLTÜREL MİRASIN KORUMASINDA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI: ÇADIRA DOĞAN GÜNEŞ ÖRNEĞİ

Hakan ALPTÜRKER*

ÖZ

Son yıllarda küreselleşme, sanayileşme ve kentleşmenin yol açtığı tehdit nedeniyle, uzun bir geçmişe sahip insanoğlunun yarattığı kültürel miras, giderek daha ciddi bir krizle karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunla mücadelede hükümetlerle birlikte uluslararası örgütler gibi hükümet dışı aktörler de yer almış ve bu aktörler kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasına yönelik çalışmalar başlatmıştır. Bu aktörler arasında oldukça önemli bir role sahip olduğu düşünülen sivil toplum kuruluşlarının da kentin sorunlarına çözüm üretmek ya da belirli konularda kamuoyu oluşturarak farkındalık yaratmak ve bu doğrultuda projeler üretmek konusunda oldukça işlevsel olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasında sivil toplum kuruluşlarının rolü ve önemi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda bir sivil toplum kuruluşu olan Mara Mahallesi Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'nin (MARADER) yörük kültürünün yaşatılması amacıyla yürütülen "Çadıra Doğan Güneş" adlı proje incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen çalışmada; yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bilgiler doğrultusunda bir sivil toplum kuruluşu olarak MARADER'in yürütülen proje kapsamında düzenlediği panel, toplantı vb. etkinlikler bakımından kültürel mirasın korunmasına yönelik bir farkındalık yarattığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Sivil Toplum, UNESCO, Yörük, Koruma.

NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN THE PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE: THE CASE OF 'THE SUN RISING ON THE TENT'

ABSTRACT

In recent years, due to the threat posed by globalization, industrialization and urbanization, the cultural heritage created by human beings with a long history has been faced with an increasingly serious crisis. In the fight against this problem, together with governments non-governmental actors such as and international organizations have also taken part, and these actors have started studies for the protection and survival of cultural heritage. It is known that non-governmental organizations, which are thought to have a very important role among these actors, are also very functional in creating solutions to the problems of the city or creating awareness on certain issues and creating projects in this direction. In this context the role and importance of non-governmental organizations in the protection of tangible and intangible cultural heritage has been examined in the study. For this purpose, the project called "sun rising on tent" aiming to keep the Yoruk (Turkish nomadic people) culture alive and carried out by Mara District Aid and Solidarity Association (MARADER), a non-governmental organization, has been examined. In line with the information obtained from the study carried out with the qualitative research method, it has been observed that MARADER as a non-governmental organization has created an awareness for the protection of cultural heritage in terms of activities such as panels and meetings organized within the scope of the project.

Keywords: Cultural Heritage, Civil Society, UNESCO, Nomad, Conservation.

Derleme Makale

Makale Gönderim Tarihi: 13.01.2022; Yayına Kabul Tarihi: 01.02.2022

* Öğr. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Silifke Taşucu Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, KONYA; ORCID: 0000-0002-4389-0715, E-posta: hakan.alpturker@selcuk.edu.tr

Giriş

Küreselleşme birçok şeyi etkilediği gibi kültürel miras unsurlarını da etkilemiştir. Bu süreçte toplumun bazı değerleri; ki özellikle yerel değerler büyük tehdit altına girmiş, yerel olan küresel olan karşısında neredeyse yok olmaya başlamıştır. Bu nedenle miras olarak kabul edilen bu unsurların korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması bir gerekliliktir. Miras, geçmişten beri bize aktarıldığını düşündüğümüz her şeyi ifade eder. Bu nedenle mirasın kişisel ve kolektif kimlik için önemli bir kaynak olduğu yaygın bir görüştür (Lowenthal, 2005, s. 81). Mirası korumak, bir topluluğun ortak bir hafızanın ve kimliğin yeniden kazanılması için çalışması ve bu kolektif çaba yoluyla sosyal uyum yaratmasıdır. Mirasın kıymetini bilmek, her biri kendi kültürel kimliğine sahip olan bir bölgede bulunan topluluklar arasında daha iyi bir karşılıklı bilgi ve anlayışa katkıda bulunmak anlamına gelir. Bu durum, nihayetinde, sürdürülebilir bir kalkınma politikasının uygulanmasında belirleyici bir faktör olan, her topluluğun kültürel kimliğindeki farklılıkların tanınması ve saygı gösterilmesi anlamına gelen sosyal uyumun korunmasıyla sonuçlanır (Barillet vd. 2006, s. 26). Bu nedenle, sahip olunan mirası korumak ve sonraki kuşaklara aktarmak oldukça önemlidir. Taşınır ve taşınmaz nitelikteki kültür varlıklarının oluşturduğu kültürel miras ise geçmiş yaşamla ilgili bilgileri bize aktaran en somut ve somut olmayan belgelerin başında gelmektedir (Emre, 2018, s. 33). Kültürel miras, çağdaş toplumun geçmişi kullanmasını ifade eden bir kavramdır. Bu nedenle kültürel miras, geçmişin modern veya postmodern bir yansıması olarak ulusal stereotiplerin ve bölgesel kimliğin şekillenmesine katkıda bulunur (Nilson vd. 2018, s. 10). Dolayısıyla bizden önceki nesillerin, yaşam biçimleri, ilişkileri, estetik anlayışları, yapı ve süsleme sanatında ulaştıkları düzey gibi birçok önemli bilgi ancak kültürel miras unsurları aracılığı ile alınabilir. Bu nedenle geçmişi öğrenmek, deneyimlerinden yararlanmak ve bunu gelecek kuşaklara aktarmak gibi birçok nedenden dolayı geçmişin bu “tanıklarının” korunmaları gerekmektedir (Emre, 2018, s. 33).

Kültürel mirasın korunmasında “bakım, onarım, restorasyon, izleme, envanter çalışması yapma, arşivleme, belgeleme, müzecilik” gibi çeşitli yöntemlere başvurulmaktadır (Karakul vd. 2020, s. 16). Teknik bilgi ve uzmanlık gerektiren bu yöntemlerden yararlanılmakla birlikte, kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılmasında kentsel siyasetin aktörlerinin de önemli bir misyonu olduğu düşünülmektedir. Nitekim kentsel ve kırsal alanların yönetiminde söz sahibi olan bu aktörlerin alacakları kararlar ve uygulayacakları politikalar, kültürel mirasın korunması hususunda bir farkındalık yaratabilecektir. Bu bağlamda bu çalışmada kültürel mirasın korunması ve geleceğe taşınmasında oldukça işlevsel bir role sahip olduğu düşünülen kentsel siyasetin aktörleri arasında yer alan sivil toplum kuruluşlarının (STK) önemi incelenmiş ve bu önem üzerinden, Mara Mahallesi Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (MARADER)’in “Çadıra Doğan Güneş” adlı projesi özelinde bir değerlendirme yapılmıştır.

Sivil toplum kuruluşları gönüllülük esaslı, toplum yararına faydalı olmak amacıyla faaliyet gösteren kuruluşlardır. Bu organizasyonlar yaptıkları faaliyetlerle belirli konular hakkında kamuoyu oluşturarak toplumun dikkatini çekmeyi başarabilmekte ve genel ya da yerel politikaları etkileyebilmektedir. Bu kapsamda bir STK olarak faaliyetlerini sürdüren MARADER de bölgedeki yerel topluluklardan birisi olan yörüklerin yaşamları ve kültürleri hakkında farkındalık yaratmak ve yörük kültürünün korunması ve sonraki nesillere aktarımını sağlamak adına “Çadıra Doğan Güneş” projesini hayata geçirmiştir. Proje süresince bir sivil toplum kuruluşu olarak MARADER, kentsel siyasetin diğer aktörleri ile yörük toplulukları arasında bir katalizör görevi üstlenerek, yörük kültürünün korunması ve yaşatılması için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu bağlamda projenin en önemli çıktısı yörüklerin somut ve somut olmayan kültürel miraslarının müzecilik yöntemiyle koruma altına alınması olmuştur.

1. Kültürel Miras

Kültürel miras, geniş bir kavramdır. Anıtlardan sitelere, binalardan geleneklere, kültürlere, dillere, anılara ve inançlara kadar pek çok unsuru tanımlamak için kullanılabilir (Harrison, 2013, s. 5). Bunun için gerek doğal gerekse insan eseri olan somut varlıklarla birlikte insan topluluklarının geçmişten devraldıkları ve kendilerinden sonra gelen kuşaklara aktardıkları anlatılır ve gelenekler de kültürel miras kapsamında yer alır (Dedehayır, 2008, s. 20).

Kültürel miras olarak nitelendirilecek değerler UNESCO tarafından 16 Kasım 1972 tarihinde kabul edilen “*Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme*” kapsamında tanımlanmıştır. Sözleşmeye göre uluslararası alanda kültürel miras; “*Sanat, tarih veya bilim açısından istisnai evrensel değer taşıyan mimari eserler, heykel ve resimler, arkeolojik nitelikteki elemanlar, yapılar veya yapı toplulukları, arkeolojik siteler, sualtında kalan arkeolojik alanlar, kitabeler, batıklar, mağaralar gibi insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri gibi somut eserlerden ve geleneksel, tarihi, manevi, dini, ahlaki değerler gibi somut olmayan öğelerden oluşmaktadır. Buradan hareketle, tarihi sit alanları, kaleler, saraylar her türlü mimari kalıntı, yapı taşı, sözlü ve sözlü olmayan yani somut veya somut olmayan kültür varlıkları bu mirası oluşturan en önemli kaynaklar arasında yer almaktadır.*” Bu tanımdan kültürel mirasın, somut ve somut olmayan olmak üzere ikiye ayrılarak kullanıldığı görülmektedir. Somut ve somut olmayan kültürel miras, insan yaratıcılığına tanıklık eden bir kavramdır ve toplumların kimliğinin altında yatan temel kayayı oluşturur (UCLG, 2008, s. 8). Bununla birlikte bu iki miras unsuru arasında farklılıklar da bulunmaktadır. Somut ve somut olmayan kültürel miras arasındaki en önemli ayrımlardan birisi Metin Basat’ın (2013, s. 62) söylemiyle *durağanlık* ve *dinamiklik*dir. Somut kültürel miras *durağan/değişmez* bir özellik taşıırken somut olmayan kültürel miras *dinamik/değişken* bir özellik taşımaktadır. Dolayısıyla bu iki kültürel mirasın koruma yaklaşımları da farklılık gösterecektir. Bu noktada UNESCO’nun ikisi somut ikisi de somut olmayan kültürün korunmasına yönelik olmak üzere dört sözleşmesi bulunmaktadır (Oğuz, 2009, s. 9-10). Bunlardan 1972 yılında kabul edilen “*Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi*” ve 2001 yılında kabul edilen “*Sualtı Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi*” somut varlıkların korunmasıyla ilgiliyken; 2003 yılında kabul edilen “*Somut Olmayan Kültürel Mirasının Korunması Sözleşmesi*” ve 2005 yılında kabul edilen “*Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi*” ise somut olmayan kültürel mirasın korunması ile ilgilidir.

Somut kültürel miras, günümüzde görülebilen, dokunulabilen ve bazen de deneyimlenebilen fiziksel unsurlar veya nesnelere (Bakar vd. 2011, s. 3). Bu kapsamda binalar, tarihi yerler, anıtlar ve insanlar tarafından yapılmış her türlü eser somut kültürel miras olarak ifade edilmektedir. Bu eserler gelecek nesiller için korunması ve saklanması gereken, arkeolojik, mimari, teknolojik ve bilimsel açıdan önemli yapılardır. Bundan dolayı kültür politikalarının temelini oluşturan kültürel miras unsuru bu eserlerin dış etkenlere karşı uygun bir şekilde korunması önemli bir konudur (Şahinoğlu, 2015, s. 6). Fakat, “yaşayan kültüre, insana ve günümüz insanının atalarından miras olarak devralıp yaşattığı veya kültür değişmelerine neden olan çeşitli etmenler yüzünden koruyamadığı kültürel mirasa yönelik bir yaklaşımın olmaması” 1972 yılında kabul edilen “*Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi*”nin uygulama sürecinde sözlü kültür üzerine çalışma yapan araştırmacıların dile getirdiği bir eleştiri olmuş, UNESCO bu eleştirileri dikkate alarak, “somut” kültürel mirasın yanında, geleneksel ortamlarda görerek öğrenilen, kuşaktan kuşağa aktarılan “somut olmayan” kültürel mirasın da korunması düşüncesini benimsemiş ve yapmış olduğu çalışmalarla insanlığın dikkatini bu konuya çekmeye çalışmıştır (Oğuz, 2009, s. 54). Nihayetinde “somut kültürel miras” çalışmalarının doğal bir sonucu olarak UNESCO’nun “kültür varlıklarının korunması” amacıyla yürüttüğü

programların bir çıktısı olan “Somut olmayan kültürel miras” terimi ortaya çıkmıştır ve 17 Ekim 2003 tarihinde UNESCO'nun 32. Genel Konferansı sırasında “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi” imzalanmıştır (Oğuz, 2009, s. 53-55). Sözleşmeye göre, “somut olmayan” kültürel miras, *“toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler -ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar- anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur”* şeklinde tanımlanmıştır (UNESCO, 2003). Sözleşme'nin ikinci maddesine göre somut olmayan kültürel miras “Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar; Gösteri sanatları; Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler; Doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar; El sanatları geleneği” olarak sınıflandırılmıştır.

2. Kültürel Mirasın Korunmasında Bir Aktör Olarak Sivil Toplum Kuruluşları

Kültürel mirasın korunmasında birçok aktör yer almaktadır. Bunların başında uluslararası faaliyette bulunan UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) gelirken, hükümetler, yerel yönetimler, üniversiteler, kent konseyleri ve sivil toplum kuruluşları (STK) sayılabilecek diğer aktörlerdendir ve kültürel mirasın korunmasında bu kuruluşlara büyük görevler düşmektedir. Günümüzde kültürel ve doğal mirası korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak için çalışma yapan kuruluşlardan birisi olan UNESCO, önceleri somut kültürel miras unsurlarını korumaya yönelik çalışmalar yapmışken, daha sonra ritüeller, gelenekler, adetler, el sanatları gibi somut olmayan kültürel miras unsurlarını yaşatmak ve korumak amacıyla 2003 yılında “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”ni hazırlayarak evrensel değere sahip unsurları koruma altına almıştır (Şahinoğlu, 2015).

Bu sözleşmeye göre koruma kavramı, *“somut olmayan kültürel mirasın yaşayabilirliğini güvence altına alma anlamına gelir; buna kimlik saptaması, belgeleme, araştırma, muhafaza, koruma, geliştirme, güçlendirme ve özellikle okul içi ya da okul dışı eğitim aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarma olduğu kadar, bu kültürel mirasın değişik yanlarının canlandırılması dâhildir”* şeklinde ifade edilmiş ve sözleşmeyi imzalayan taraf devletlere “koruma” ile ilgili olarak roller yüklemiştir (UNESCO, 2003). Fakat uluslararası belgelerde “kültürel miras” kavramının, somut olmayan kültür varlıklarını da içerecek şekilde gelişimine rağmen, bu konuda ulusal koruma mevzuatında birliktelik sağlanmadığından somut ve somut olmayan miras unsurlarının korunmasına yönelik süreçler belirli bir koordinasyon dâhilinde yürütülememektedir (Karakul vd. 2020, s. 16).

Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında envanter, arşiv ve belgeleme gibi klasik yöntemlerin yanında eğitim, medya araç gereçleri ile farkındalığın artırılması ile müzecilik gibi yöntemler de yer almaktadır (Karakul vd. 2020, s. 16). Bununla birlikte Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi'ne göre, toplulukların, özellikle yerel toplulukların, grupların ve bazı durumlarda bireylerin somut olmayan kültürel mirasın üretimi, korunması, bakımı ve yeniden yaratılması konusunda önemli rol oynadıkları, böylece kültürel çeşitliliği ve insan yaratıcılığını zenginleştirdikleri kabul edilmiştir (UNESCO, 2003). Ayrıca sözleşmeye taraf devletlerin *“somut olmayan kültürel mirasın korunması etkinlikleri çerçevesine, toplulukların, grupların ve gerekli durumlarda bu mirası yaratan, sürdüren ve nakleden bireylerin, mümkün olan en geniş biçimde katılımlarını sağlama...”* konusunda gayret etmesi gerektiği vurgulanmıştır (UNESCO, 2003). Bu bağlamda koruma ve aktarma bilincinin “yerel”de ortaya çıkması sürdürülebilir bir koruma politikası açısından oldukça önemlidir. Nihayetinde halkın, yaşadığı şehrin sorunlarına çözüm üretilmesi noktasında katkı sağlaması hemşerilik hukukunun bir

gereğidir. Ayrıca uluslararası belgelerde de kültürel mirasın korunmasında katılımın önemine atıfta bulunulmuştur. Yerelde katılım kültürünün gelişmesi açısından ise en etken yapının STK'lar olduğu söylenebilir. Uluslararası nitelikte olan ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Siteler Konseyi) ve ICOM (Milletlerarası Müzeler Konseyi) gibi STK'ların yanı sıra ulusal düzeyde faaliyet gösteren önemli STK'lar bulunmaktadır. Bunlardan ilk aklı gelenler "Tarihi Kentler Birliği, ÇEKÜL, TAÇ Vakfı, Kültürel Mirasın Dostları Derneği, Müzeciler Derneği, Arkeologlar Derneği, Anadolu Sanat Tarihçiler Derneği, TEMA Vakfı, Geyre Vakfı ve benzeri yapılanmalardır". Bu kuruluşların kültürel mirasın korunması ve aktarılması kapsamında gösterdikleri duyarlılık ve çaba oldukça önemlidir (Aygün, 2011, s. 196). Bu bağlamda yöre halkının yerel kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde gerçekleştireceği gönüllü faaliyetlerle, kültürel miras değerlerinin korunması ve bu mirasın gelecek kuşaklara aktarımında başarı elde edilebilecektir.

Sivil toplum kuruluşu, bir mahalle derneğinden küresel olarak faaliyet gösteren bir kuruluşa kadar her şeyi kapsayan bir kavramdır (Bhuta, 2012, s. 61). Bu kuruluşlar, "toplum yararına çalışan ve bu yönde kamuoyu oluşturan, sorunların çözümüne katkı sağlayarak çoğulculuk ve katılımcılık kültürünü geliştiren, demokratik işleyişe sahip, bürokratik donanımdan yoksun ve gönüllü olarak bir araya gelen bireylerden oluşan örgütlenmelerdir" (Aslan vd. 2014, s. 216). Sivil toplum kültürünün ardında gönüllülük yer almakla birlikte, birlikte bir şeyler başarma duygusu bulunmaktadır (Keyman, 2004, s. 3). Ayrıca STK'ların buldukları kentin sorunlarına çözüm üretmek ya da belirli konularda kamuoyu oluşturarak farkındalık yaratmak ve bu doğrultuda projeler üretme konusunda oldukça işlevsel olduğu da bilinmektedir. Bununla birlikte STK'lar, topluluklarla hükümetler arasında köprü vazifesi görerek somut olmayan kültürel mirasın korunması ve aktarılmasıyla ilgili çeşitli projelerin oluşturulmasında (Chechi, 2015, s. 459-460) ve uygulanmasında bütüncü bir rol oynamaktadır (Saifur, 2016, s. 2-3). Bu bağlamda bu çalışmada somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasında sivil toplum kuruluşlarının rolü ve önemi incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda bir sivil toplum kuruluşu olan Mara Mahallesi Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'nin (MARADER) yürük kültürünün yaşatılması amacıyla yapmış olduğu "Çadıra Doğan Güneş" adlı proje incelenmiştir.

Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışmada, Mersin'in Silifke ilçesine bağlı eskiden köy olup şimdilerde mahalle olan¹ Kırobası (yerel halk tarafından Mara/Mağara olarak adlandırılır) mahallesinin hemşehrileri tarafından kurulmuş olan MARADER'in yürük kültürünün yaşatılması ve bu kültürün gelecek kuşaklara aktarımı amacıyla 2013 yılında yapmış olduğu "Çadıra Doğan Güneş" adlı proje incelenmiş ve MARADER yöneticileri ile görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler metne aktarılmış ve yorumlanmıştır. Çalışmada kullanılan bir diğer veri toplama tekniği ise, MARADER tarafından yapılmış olan "Çadıra Doğan Güneş" projesi ve bu proje kapsamında medyada yer alan haberlerin incelendiği doküman analizi olmuştur.

Kırobası mahallesinin yerleşiklerinin geneli yürük olarak adlandırılır. Yürük, belirli bir yerde durmayan, göç hâlinde olan, konargöçer, göçebe olarak tanımlanmıştır (Eröz, 1965, s. 122). Yürüklerin kendilerine özgü bir yaşam şekli olmakla birlikte bu kültürün kendine ait unsurları bulunmaktadır. Bu unsurlar el sanatlarından, yemek kültürüne kadar çeşitlilik göstermektedir. Yürüklerin yerleşik yaşama geçmesiyle birlikte bu kültürel unsurların durumunda ve gelecek kuşaklara aktarılmasında birtakım endişeler doğurmuştur (Sağ, 2019, s. 72). Kültürel değerlerin korunması ve yaşatılma maksadıyla kurulmuş olan MARADER de bu endişelerden dolayı "Çadıra Doğan Güneş" adlı projeyi

¹ 6360 sayı yasa ile Büyükşehir olan yerleşim yerlerinde köy tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüştürülmüştür.

hazırlamıştır. Projenin amacında, *“Silifke bölgesinde 2000 öncesi yıllarda yoğun bir şekilde görülen, yaşanan ancak günümüzde unutulmaya yüz tutan yörük kültürü ile ilgili değerlerin ön plana çıkartılması ve bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması için hazırlanmıştır”* ifadesi yer almaktadır. Projenin amacından yörük kültürüne ait kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması için çaba gösterileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca projenin ulaşmak istediği birçok hedefi olmakla birlikte, erken yaşlardan itibaren bireylerin yörük kültürünü yerinde yaşamalarına olanak tanımak ve bu kültürün unutulmaması ve yaşatılmasını sağlamak en önemli hedeflerinden birisi olmuştur.

Projenin başlangıcından itibaren yapılan faaliyetlere ve MARADER yöneticileri ile görüşmelerden elde edilen bilgilere göre, yörük kültürünü ve yörüklere ait kültürel miras varlıklarını yerinde ve bağlamında görebilmek için öncelikli olarak çoğunluğu gençlerden oluşan bir grupta ziyaretlerde bulunulmuştur. Ziyaret edilen yerlerde yaşayan yörüklere proje hakkında bilgiler verilmiştir. Projenin amaçları arasında yer almakla birlikte tam olarak uygulamaya geçirilememiş olan bir diğer faaliyet ise, kentli-yörük değişimidir. Bu maksatla kentte yaşayan çocuklar ile yörük çadırlarında yaşayan çocukların bu yaşamları bağlamında yaşayabilmeleri adına karşılıklı bir değişimi mümkün olmuştur. Fakat birkaç değişim sonrasında mevsimsel nedenlerden dolayı sürdürülememiştir. Yine sosyal medya üzerinden yürütülecek faaliyetler ile gerek projenin tanıtımı gerekse bu kültürün korunmasının önemi konusunda halkın dikkati çekilmek istenmiştir. Bu kapsamda “yörük hayatını en iyi anlatacak kare” adlı fotoğraf yarışması düzenlenmiştir. Yörük kültürünün yaşatılması amacıyla akademisyenlerin, yazarların, basın mensuplarının ve STK temsilcilerinin konuşma yaptığı bir panel düzenlenmiştir (Milliyet, 2014). Panelde yörük kültürünün özellikleri ve yörüklerin yaşam şekli, yörüklere ait kültürel miras unsurları dinleyicilere aktarılmıştır. Yine yörük kültürünün özellikleri ve yaşam şekli, yörüklere ait kültürel miras unsurlarının tanıtıldığı “Çadıra Doğan Güneş – Yörük Kültürünün Yaşatılması ve Geliştirilmesi” başlıklı bir kitap basılmış ve kitap yerelde faaliyet gösteren kuruluşlar ile kamuoyuyla paylaşılmıştır. Bununla birlikte yörük kültürü değerlerinin yaşatılması ve korunmasına yönelik bir Yörük Gecesi etkinliği düzenlenmiştir. Bu etkinliğe kentsel siyasetin tüm aktörleri davet edilmiştir. Düzenlenen etkinlik boyunca yörük yaşamına ilişkin kültürel öğeler, anlatılar, yörüklerin kullandığı araç gereçler, yiyecekler davetlilere anlatılmıştır. Ayrıca bu proje kapsamında yeni bir yörük derneği kurulmuş ve bu derneğe tahsis edilen “Yörük Değerleri Binası” bir müzeye dönüştürülerek ziyarete açılmıştır (Haberler, 2014). Ayrıca 1974 yılından bu yana düzenlenen ve 2000 yılından itibaren yörenin kültürünü ve değerlerini yansıtan isimlerin verildiği Uluslararası Silifke Müzik ve Folklor Festivali’nde (Gündüz Alptürker vd. 2021a, s. 1417), 2014 yılı “Yörük Yılı” olarak kutlanmıştır. Açılış kortejinde yörük göçünün sergilendiği, festival haftası boyunca kurulan yörük çadırında, yörüklere ait eşyalar sergilenerek, yörük kültürü tanıtılmıştır. MARADER yöneticileri bu sayede yörük kültürünün korunması ve yaşatılmasına katkı sunduklarını, festival aracılığıyla seslerinin çok daha fazla bir kitleye ulaştığını ve bu konuda bir farkındalık oluşturdıklarını belirtmişlerdir.

Genel Değerlendirme ve Sonuç

20. yüzyılın sonlarından bu yana, küreselleşme, sanayileşme ve kentleşmenin yol açtığı zarar ve tehdit nedeniyle, uzun bir geçmişe sahip insanoğlunun yarattığı kültürel miras, giderek daha ciddi bir krizle karşı karşıyadır. Bu krizle mücadelede merkezi yönetim kuruluşlarının il ve ilçelerdeki temsilcileri ile yerel yönetim kuruluşlarının karar ve yürütme organları, kent konseyleri ile ulusal/uluslararası nitelikteki sivil toplum kuruluşları önemli aktörler olarak gösterilebilir. Bu kuruluşlar, yerel düzeyde mirasın korunması için yerel kalkınma planları oluşturur; yönetim araçları geliştirirler, yerel koruma ve değerlendirme projelerini kurar ve yönetirler ve yerel halkla birlikte çalışırlar.

Son yıllarda uluslararası kalkınma ve insan haklarından, sanat ve eğlenceye kadar çeşitli alanlarda önemli aktörler olarak görülmeye başlayan STK'lar kültürel miras alanında da çeşitli roller üstlenmektedir. STK'ların bazıları hizmet sağlarken, bir kısmı hükümetleri ve uluslararası örgütleri etkilemeye veya lobi faaliyetleri, kampanyalar ve protestolar yoluyla kamuoyunu bilinçlendirmeye odaklanmaktadır. Bununla birlikte STK'lar ya kendi başlarına ya da diğer organlarla iş birliği içinde somut eylem programları planlayabilir ve uygulayabilir. Bu açıdan kültürel mirasın korunmasında yerelin ve sivil toplumun birlikte hareket etmesi durumun farkındalığı için önemli bir göstergedir. Özellikle somut olmayan kültürel mirasın korunmasında “yayarak ve yaşatarak” bir korumanın mümkün olacağı bunun da bağlamından kopartılmadan korunabilmesi için yaşatılması, yaşatılabilmesi için ise öncelikle farkında olunması gerekmektedir. Çünkü farkındalık kültür aktarımının ilk aşamasıdır (Gündüz Alptürker vd. 2021b, s. 18). Dolayısıyla bir STK olan MARADER'in yörük kültürünün korunması ve yaşatılması amacıyla yapmış olduğu proje ile toplumun dikkatini çekerek bir farkındalık oluşturduğu söylenebilir.

Bunun yanı sıra kültürel mirasın korunmasında aşağıdan yukarı bir yaklaşımla mirasın asıl sahibi olan yerelin katılımı son derece önemlidir. Bu proje ile kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının ne kadar önemli olduğu konusunda bir farkındalık yaratılmış ve genç nesillerin bu kültürü yerinde görmelerine olanak tanınmıştır. Ayrıca projenin somut çıktısı olarak bir müzenin oluşturulması kültürel mirasın korunması açısından önemli olduğu kadar, bölge turizmin gelişmesine katkı da sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- ASLAN, M. ve - G. KAYA (2014). “1980 Sonrası Türkiye’de Siyasal Katılımda Sivil Toplum Kuruluşları”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. V/1: 213-223.
- BAKAR, A. A. vd. (2011). “Intangible Cultural Heritage (Ich): Understanding and Manifestations”. *International Conference on Universal Design in Built Environment (ICUDE2011)* (22nd-23rd November 2011). Kulliyah of Architecture and Environmental Design International Islamic University Malaysia (IIUM) Kuala Lumpur, Malaysia.
- BARILLET, C. vd. (2006). *Cultural Heritage and Local Development*. France: CRATerre.
- BHUTA, N. (2012). “The Role International Actors Other Than States Can Play in the New World Order”. en *Realizing Utopia. The Future of International Law*. (ed. A. Cassese). Oxford: Oxford University Press: 61-74.
- CHECHI, A. (2015). “Non-state Actors and Cultural Heritage: Friends or Foes?” *Afduam*. 19: 457-479.
- EMRE, G. (2018). *Kültürel Mirasın Korunması*. İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- ERÖZ, M. (2011). “Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri Yörük-Türkmen Köyleri”. *Istanbul Journal of Sociological Studies*. 6: 119-154.
- GÜNDÜZ ALPTÜRKER, İ. - H. ALPTÜRKER (2021a). “Gelenekten Geleceğe Yöresel Kültürün Taşınmasında Festivallerin Rolü”. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*. X/2: 1409-1422.

- GÜNDÜZ ALPTÜRKER, İ. vd. (2021b). “Somut Olmayan Kültürel Miras Farkındalığının Bilinirlik ve Deneyimleme Açısından Değerlendirilmesi”. *Milli Folklor*. XVII/132: 16-31.
- DEDEHAYIR, H. (2008). “Somut Olmayan Kültürel Mirası Korumak ve Yaşatmak”. *Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik Dergisi*. Ekim-Kasım-Aralık: 18-25.
- HARRISON, R. (2013). *Heritage-Critical Approaches*. London: Routledge.
- KARAKUL, Ö. - T. YILDIZ (2020). *Kültürel Mirasın Korunmasında Yerel Yönetimlerin Rolü*. İstanbul: UCLG-MEWA.
- LOWENTHAL, D. (2005). “Natural and Cultural Heritage”. *International Journal of Heritage Studies*. XI/1: 81-92.
- METİN BASAT, E. (2013). “Somut Olmayan Kültürel Mirası Birlikte Koruyabilmek”. *Milli Folklor*. XXV/100: 61-71.
- NILSON, T. - K. THORELL (2018). *Cultural Heritage Preservation: The Past, The Present and The Future*. Halmstad: Halmstad University Press.
- OĞUZ, Ö. (2009). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- SAIFUR, R. (2016). *The Role of NGOs in Protecting, Safeguarding and Promoting Intangible Cultural Heritage of Bangladesh: From Employment, Income and Empowerment Perspective*. Asia-Pacific ICH NGO Conference Jeonju. South Korea: Intangible Cultural Heritage Centre for Asia-Pacific (ICHCAP), UNESCO.
- SAĞ, M. (2019). *Gelenekten Modernizme Yörük Kültürünün Varlıkları ve İfade Biçimleri Üzerine Düşünceler*. 1. Antalya Uluslararası Yörük Sempozyumu. 70-73.
- ŞAHİNOĞLU, Ş. (2015). *Somut Olmayan Kültürel Miras Kavramına Farklı Bir Yaklaşım: Mutfağın Müzeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

İnternet Kaynakları

- AYGÜN, H. M. (2011). “Kültürel Mirasın Korunmasında Katılımcılık”. *Vakıflar Dergisi*. 35: 191-213.
<http://acikerisim.fsm.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11352/850/Aygün.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Haberler (2014). Silifke’de Yörük Müzesi Açıldı. Erişim Tarihi: 18.11.2021.
<https://www.haberler.com/silifke-de-yoruk-muzesi-acildi-5773557-haberi/>
- Milliyet (2014). Silifke’de “Çadıra Doğan Güneş Paneli”. Erişim Tarihi: 19.11.2021.
<https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/mersin/silifkede-cadira-dogan-gunes-paneli-10183804>
- KEYMAN, F. (2004). *Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye*. Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No 4, İstanbul Bilgi Üniversitesi. Erişim Tarihi: 02.07.2021.
https://stk.bilgi.edu.tr/media/cd/01/doc/okuma_03-1.pdf
- UCLG (United Cities and Local Governments) (2008). *Agenda 21 for Culture*. Barcelona: United Cities and Local Governments. Erişim Tarihi: 19.11.2021.
http://www.lacult.unesco.org/doc/AG21_en.pdf

UNESCO (1972). *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme*. Erişim Tarihi: 19.11.2021.

https://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/tez/sutez.pdf

UNESCO (2003). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi.

<https://ich.unesco.org/doc/src/00009-TR-PDF.pdf>